

**EAG 2002 – BRIEFING NOTES (HUNGARY)
UNDER EMBARGO UNTIL 29 OCTOBER 2002, 11:00 PARIS TIME
FIRST DRAFT**

For questions refer to:

Judit Kádár-Fülöp, Administrator, OECD/EDU Analysis and Indicators Division

Tel: +33 1 4524 7901, e-mail Judit.Kadar-Fulop@OECD.org

**TÁJÉKOZTATÓ ANYAG MAGYARORSZÁG SZÁMÁRA AZ OECD EDUCATION AT
A GLANCE (PILLANTÁS AZ OKTATÁSÜGYRE) 2002. ÉVI KIADÁSÁNAK
SAJTÓBEMUTATÓJÁHOZ**

Bevezetés

Az OECD országok legtöbbszörében ma az oktatás és képzés tartalma, színvonala, költsége, szerkezete és irányítása politikai viták kereszttüzében áll. A színvonalas oktatást és nevelést nemcsak a gazdasági siker kulcsaként tartják számon, hanem egyre inkább a jólét és a társadalmi béke forrásának is tekintik. Az OECD elemzése szerint a 80-as és 90-es évek növekedési rátái a szolid költségvetési politika és az alacsony infláció mellett elsősorban az emberi tőke gyarapodásával magyarázhatók. A nemzetek és az egyének versenyképessége szempontjából az OECD az anyagi tőkével egyenrangúan fontosnak tekinti az emberi és a társadalmi tőkét, amibe a tudás mellett beleérti az egyének együttműködési készségeit és képességeit, önállóságát, tanuláshoz, munkához való viszonyulását éppúgy, mint a társadalmi szolidaritást.

A „Pillantás az oktatásügyre“ (Education at a Glance) az oktatás statisztikai mutatóinak válogatott gyűjteményét adja közre. A válogatás oktatáspolitikusok nemzetközi szakmai konszenzusán alapul: általános egyetértést tükröz az oktatásügyet és az oktatási rendszer állapotát leíró releváns mutatók tekintetében. Az OECD e kiemelkedően népszerű oktatással foglalkozó kiadványa évente megmozgatja a résztvevő országok politikai és oktatáspolitikai közvéleményét. A legtöbb OECD országban ez a kötet az oktatáspolitikával és az oktatásügy irányításával foglalkozók kézikönyve, az oktatáspolitikai alakításában és az oktatás fejlesztésének stratégiai tervezésében jelentősnek tekintett alapmunka.

A Pillantás az oktatásügyre (EAG) 2002-es kiadása – az elmúlt évekhez hasonlóan – gazdag és átfogó összehasonlító adatokat és információkat közöl az oktatási rendszerekről. A kötetben található mutatók rávilágítanak az országok oktatási rendszereinek erősségeire és gyengeségeire – nemzetközi összehasonlításban.

A magyar tanulók az átlagosnak mondható tanítási idő ellenére túlterheltek

A 9-14 éves korúak számára tervezett oktatási idő Magyarországon nem tér el lényegesen az OECD átlagtól, de az iskolában töltött idő mellett az otthoni tanulásra fordított idő és a különórák magyar tanulókat jobban megterhelik mint pl. az angolszász és a skandináv országokban tanulókat. A PISA vizsgálat szerint a 15 éves **magyar tanulók matematikában, anyanyelvben és természettudományi tárgyakban az OECD átlagnál (heti 4,6 óra) több időt**

fordítanak házi feladat készítésére, illetve otthoni tanulásra (heti 5.8 órát). (Csehország=3.6 óra, Lengyelország=5.3 óra, Görögország=7 óra).

A 15 éves tanulók jelentős része (6, illetve 13 százaléka) az iskolában korrepetáló foglalkozásokat is igénybe vesz, illetve különórákra jár. A magyar tanulóknak csaknem a fele (47%) járt a vizsgálat idején vagy az azt megelőző 3 évben iskolán kívüli korrepetáló, felkészítő foglalkozásokra, és kb. ugyanennyi járt egyéb különórákra (OECD átlag = 34 és 34 százalék, Csehország=19 és 20 százalék). Svédországban, Finnországban, ahol a tanítási idő rövidebb mint Magyarországon, a tanulóknak kevesebb mint 10%-a kényszerül külön korrepetálást igénybevenni, miközben tanulási eredményeik az OECD átlagnál lényegesen jobbak.

Magyarországon a 15 évesek iskolái az OECD átlagnál jobban el vannak látva számítógépekkel,...

Az OECD országokban a 15 évesek iskoláiban átlagosan 13 tanulóra jut egy számítógép, a számítógépek 51%-án van Internet csatlakozás és 46%-a van belső hálózatba kötve. **Magyarországon a számítógép ellátottság e korosztály iskoláiban jobb: 9 tanulóra jut egy számítógép, és a számítógépek 58%-án van Internet csatlakozás, 65%-a belső hálózatba van kötve.**

...de ezeket kevésbé használják...

A számítógép használatára a tanulóknak egyelőre otthon nagyobb lehetősége van mint az iskolában: **a 15 évesek 41%-a használ otthon számítógépet csaknem minden nap (OECD átlag=64%), ugyanakkor csak 13% jelzi, hogy az iskolában majdnem minden nap használ számítógépet (OECD átlag=27%).**

... rendszeresen iskolai feladatok elvégzésére.

A magyar 15 évesek több mint 80%-a állítja, hogy otthonosan mozog a számítógépek világában, de 10 közül csak 4-5 állítja, hogy könnyen meg tudja írni a dolgozatát számítógép segítségével. Az OECD átlagában a 15 évesek 73%-a ír dolgozatot számítógéppel, egyes tengerentúli országokban (pl. Ausztrália, Kanada, USA) az arány 90% körül van.

A magyar természettudományi oktatásból hiányzik a kísérletezés

Az OECD átlagában a tanulók egyharmada jár olyan iskolákba, ahol a laboratóriumokat rendszeresen használják, és egyharmada jelzi, hogy a természettudományi laboratóriumot sohasem használnak. Míg azonban Ausztráliában, Dániában, Írországon, Új-Zélandon, Norvégiában, Svédországban és az Egyesült Királyságban a tanulók 60-80%-a jelzi, hogy a természettudományi laboratóriumokat rendszeresen használják **a magyar tanulóknak mindössze 8%-a jár olyan iskolákba, ahol a természettudományi oktatásban rendszeresen vannak laboratóriumi foglalkozások, a tanulók 70%-ának iskoláiban viszont sohasem tanulnak laboratóriumi foglalkozásokon.**

100 közül 38 tanuló nem akar iskolába menni,...

Az iskola a tanulók számára a kortárs társasélet színtere, s mint ilyen, fontos szocializációs szerepet tölt be. A magyar tanulók 87 százaléka állítja, hogy könnyen szerez barátokat az iskolában, illetve csaknem 90 százaléka úgy érzi, az iskola közösség, ahová tartozik

(OECD átlag=82, ill. 75%). Azonban figyelmeztető, hogy **100 15 éves közül 38 állítja, hogy az iskola az a hely, ahová nem akar menni (OECD átlag=29%), és csaknem minden harmadik tanuló (29%) gyakran unatkozik az iskolában (OECD átlag=48%)**. A kortárs csoport 'társadalmi nyomása' – amint ezt a PISA vizsgálat kimutatta – a tanulás ellen ható tényezővé válhat az erősen szelektív iskolarendszerekben mint amilyen Magyarország is.

Magyarország az OECD országok közül a legrosszabbul fizeti pedagógusait,..

A pályakezdő magyar pedagógusok évi bruttó átlagkeresete az általános iskolában 6086 USD-nak, a középfokú oktatásban 7375 USD-nak felel meg. Az OECD átlag ennek kb. a három és félszerese: elemi fokon kb. 21469 USD, alsó középfokon 22727 USD, felső középfokon 23808 USD. A különbség a pályán töltött idővel és gyakorlattal sem csökken: míg az OECD országokban egy 15 éves gyakorlattal rendelkező alsó középfokon tanító pedagógus évi keresete átlagosan 31221 USD, addig a magyar pedagógus ugyanilyen gyakorlattal átlagosan 8659 USD-nak megfelelő bért kap.

A magyar pedagógusok életkeresetét negatívan befolyásoló további tényező, hogy a bérskála csúcsát 40 év szolgálat után érik el az OECD átlagos 25 évéhez képest.

...és a pedagógus bérek a GDP-hez viszonyítva is alacsonyak.

15 éves gyakorlattal egy magyar általános iskolai pedagógus éves átlagkeresete a bruttó hazai össztermék (GDP) egy főre eső hányadának mindössze 71 százaléka (középfokú iskolában 89 százaléka). Az OECD átlag 1,32-1,35 az alapfokú, illetve 1,45 a középfokú iskolában tanító pedagógusokra. Az egy főre eső GDP hányadnál alacsonyabb értékeket Magyarországon kívül csak Csehországban (65, ill. 80%) és Norvégiában (92%) mértek.

Magyarországon a középfoknál alacsonyabb iskolai végzettségűek foglalkoztatottsága az OECD átlaghoz képest alacsony.

Az OECD országokban – Magyarországon is – erős munkaerőpiaci és gazdasági kényszerek ösztönözik a középfokú és felsőfokú továbbtanulásra. Az OECD országokban a foglalkoztatottság az iskolai végzettséggel nő: a felsőfokú képzettségű férfiak körében a legmagasabb (93%) és a középfoknál alacsonyabb végzettségű nők körében a legalacsonyabb (50%). (A11.1 tábla). A felsőfokú végzettségűek munkanélküliségi rátája fele a középfokú végzettségűekének.

Magyarországon a középfoknál alacsonyabb iskolai végzettségűek foglalkoztatottsága az OECD átlaghoz képest alacsony (OECD átlag: férfiak=77, nők=50%, HU: férfiak=50, nők=35%, Csehország: férfiak=70, nők=52%). A közép- és felsőfokú végzettségű férfiak körében a foglalkoztatottság szintje Magyarországon kb. 5%-kal marad el az OECD átlagtól (OECD átlag: középfok=88%, felsőfok=93%), a nők foglalkoztatottsága hasonló végzettséggel kissé jobban megközelíti az OECD átlagot (OECD átlag: középfok=70% felsőfok=83%, HU: középfok=67%, felsőfok=79%).

Az OECD országoktól eltérően a női munkanélküliség alacsonyabb mint a férfi munkanélküliség.

Magyarországon a középfoknál alacsonyabb iskolai végzettségűek körében a női munkanélküliségi rátája az OECD átlagnál kisebb (OECD=9,4%, HU=7,6%), a férfi munkanélküliségi ráta viszont az OECD átlagnál nagyobb, (OECD=8,9%, HU=12,5%). Az

alacsony iskolázottságú 30 – 44 évesek körében magyar férfiak munkanélküliségi rátája (15,1%) az OECD átlagot 5%-kal meghaladja. A középfokú végzettségűek munkanélküliségi rátája Magyarországon megfelel az OECD átlagnak, a felsőfokú végzettségűek körében pedig alacsonyabb mint az OECD átlag (OECD átlag =3%, HU=1%).

A tanulásba fektetett idő anyagi megtérülése Magyarországon magasabb mint a legtöbb OECD országban.

Az OECD országokban a kereseti szintek a középfoknál magasabb iskolázottsági szinten általában ugrásszerűen nőnek. **Magyarországon az OECD átlaghoz képest is kiemelkedően magas a felsőfokú végzettséggel rendelkezők relatív kereseti előnye (94 százalékkal magasabb, a középfokú végzettséggel rendelkezők átlagkeresetének 194%-a. A férfiak kereseti előnye viszont nagyobb (237%) mint a nőké (164%)** (A13.1 tábla).

Magyarországon a középfokú végzettségűek aránya emelkedett, de a növekedés korlátai láthatók.

Az OECD országokban a lakosság iskolázottsági szintje jelentősen nőtt és folyamatosan emelkedik. Az 55-64 év közötti korszakban 49% a középfokú végzettségűek aránya, míg a 25-34 év közötti korosztályban már átlagosan 74%.

Magyarországon a két korszakban a különbség az OECD átlagnál nagyobb: míg az 55-64 éves korosztályban 44 százalék, addig a 25-34 éves korosztályban 81 százalék a középfokú végzettségűek aránya. Ez az arány 1995 és 2000 között lényegében nem változott. Csehország mutatói a magyar mutatóknál jobbak (Csehország: 55-64 éves korosztály=76%, 25-34 éves korosztály=92%), Lengyelországi rosszak (PL: 55-64 éves korosztály = 36%, 25-34 éves korosztály =52%) (A1.2).

A felsőoktatásba újonnan belépők aránya az ötödik legmagasabb arány az OECD országok között.

Az OECD országokban átlagosan 10-ből négy középiskolát végzett fiatal beiratkozik valamilyen felsőoktatási programba. **A felsőoktatásba újonnan belépők aránya 2000-ben Finnország, Izland, Svédország és Új-Zéland után Magyarországon a legmagasabb** (az először felsőoktatásba lépők aránya – a korosztályokat összesítve 2000-ben = 65, (1999=58, OECD átlag=45).

A felsőoktatásba először beiratkozók életkori megoszlása hasonlít a finn, a dán, új-zélandi, illetve svéd, amerikai hallgatókéra.

A felsőoktatásba újonnan belépők többsége 19 és 26 év közötti korosztályhoz tartozik ellentétben pl. Belgium, Csehország, Franciaország, Írország, Olaszország elsőéves felsőoktatási hallgatóival, akiknek többsége 18-20 éves.

Magyarország egyike azoknak az országoknak, amelyekben a részidejű képzés igen magas (a képzések 42 százaléka). Hasonlóan magas az arány Ausztráliában, Kanadában, Lengyelországban, Svédországban és az USA-ban. Meg kell azonban jegyezni, hogy sok országban nem tesznek különbséget a nappali, illetve az esti képzés között, mivel a hallgató maga osztja be tanulmányi idejét.

Egy 2001-ben öt éves gyermek ma Magyarországon átlagosan 16,4 évnyi iskolázásra számíthat.

Az OECD országokban élő fiatal (a 2000-es feltételekkel számolva) 5 éves korától kezdve átlagosan 16,8 évnyi iskolázásra számíthat. Míg Ausztráliában és Svédországban több mint 20 év és Belgiumban, az Egyesült Királyságban, Finnországban több mint 18 év a várható átlagos iskolázási idő, a Magyarországhoz közelebb fekvő Csehországban 15,6, Ausztriában 15,9, Lengyelországban 16,3 év a várható átlagos iskolázási idő. **Egy 2001-ben öt éves gyermek Magyarországon az OECD átlagnál 0,4 évvel kevesebbre: átlagosan 16,4 évnyi iskolázásra számíthat: kb. 10%-kal többre mint öt évvel korábban.** A növekedés elsősorban a felsőoktatásban résztvevők számának nagyarányú növekedésével függ össze. Míg 1996-ban egy 17 évesre átlagosan 1,3 évnyi felsőoktatás jutott, addig 2000-re ez az érték 2 évnnyire nőtt (ebből 1,1 év nappali képzés).

A lányok a fiúknál hosszabb iskolázásra számíthatnak.

Magyarországon az átlagos 16,4 évhez képest a fiúk 0,2 évvel kevesebb, a lányok 0,2 évvel több iskolázásra számíthatnak.

Magyarországon a 15-19 éves korosztály beiskolázási aránya növekedett...

Magyarországon az OECD átlagnak megfelelően 12 év kiterjedésű az a korszak, amelyikben a beiskolázottak aránya meghaladja a korosztály 90%-át, és megfelel az 5-16 éves tanköteles korosztályoknak. (C1.2 tábla). Jelentős előrelépés mutatkozik a 15-19 éves korosztály beiskolázási arányában: **2000-ben a 15-19 éves korosztály 81%-a jár iskolába, 12,5 százalékkal több mint 1996-ban** (1996=68,5%).

...és az óvodai beiskolázás 80 százalékos.

Magyarországon az óvodai részvétel, ami a rendszerváltás előtt 3-4 éves kortól csaknem teljeskörű volt, a rendszerváltás után visszaesett (1995-ben a 3 éves korosztálynak 66, a 4 éves korosztálynak 87 százaléka óvodás). 2001-ben a két korosztály 79, 2 százaléka óvodás, ami az OECD országok között magasnak mondható, de nem éri el pl. Belgium, Dánia, Franciaország, Németország, Írország, Olaszország, Új-Zéland, Spanyolország, Nagy-Britannia és Észak-Írország beiskolázási szintjét ebben a korosztályban. Az óvodai nevelést az OECD a tanulási esélyek kiegyenlítésében az egyik legfontosabb eszköznek tekinti.

A magyar 15 éveseknek 5%-a éri el a 'kitűnő' szintet írásbeli tájékozódó képesség terén az OECD PISA vizsgálata szerint,...

Az iskolázás eredményessége az OECD tanulási eredményeket mérő PISA 2000 vizsgálatának adatai szerint nagyon változó. Az OECD országokban tanuló 15 éves diákoknak összességében 10 százaléka rendelkezik igen magasfokú írásbeli információ feldolgozási képességekkel. Ezek a diákok komplex és ismeretlen szövegek feldolgozására, adott feladathelyzetben a szöveg kritikai értékelésére, hipotézisalkotásra, önálló tudásszerzésre képesek. Míg azonban Ausztráliában, Kanadában, Finnországban, Új-Zélandon és az Egyesült Királyságban a 15 éves diákok több mint 15 százaléka tartozik ehhez a felső 10 százalékhöz, addig **Magyarországon 15 éves koráig a tanulóknak mindössze 5 százaléka sajátítja el ezt az olvasási szintet.**

...viszont több mint egyötöde elemi információszerzésre is alig alkalmas szinten olvas,...

Az OECD országokban a 15 éveseknek csaknem egyötöde (18%) elemi információszerzésre is alig alkalmas szinten olvas. Az arány Finnországban, Koreában, az Egyesült Királyságban 10 százalék alatt van, viszont Belgiumban, Németországban, Lengyelországban, **Magyarországon**, Görögországban, Portugáliában, Luxemburgban és Mexikóban **az elemi szinten vagy az alatt olvasók aránya meghaladja a 20 százalékot.**

... és alig több mint a fele éri el azt a szintet, ami a középfokú iskolázottság megszerzéséhez szükséges.

27 OECD-országban átlagosan 10-ből hat 15 éves tanuló, az OECD országok közül kilencben viszont a tanulóknak több mint kétharmada éri, vagy meghaladja a 3-as olvasási szintet, amit szakértők a középiskolai végzettség megszerzéséhez minimálisan szükségesnek tartanak. **Magyarországon az arány alacsonyabb mint az OECD átlag: 52,3 százalék.**

Magyarországon az iskolák közötti különbségek az OECD országok átlagához viszonyítva magasak.

A tanulók közötti különbségeknek átlagosan 36 százaléka az iskolák közötti különbségekkel magyarázható az OECD országokban. Egyes országokban (pl. Finnország, Svédország) azonban ez az arány mindössze 10 százalék, míg, **Magyarországon**, akárcsak Ausztriában, Belgiumban, Csehországban, Görögországban, Lengyelországban, Németországban és Olaszországban **a tanulók közötti teljesítmény különbségek több mint a felét az iskolák közötti különbségek teszik:** ezekben az iskolarendszerekben **a szegregáció egész társadalmi rétegek tanulási esélyeit rontja.**

Magyarországon a tanulók szociokulturális háttere az OECD átlaghoz képest erős meghatározó tényező a tanulás eredményében.

A szocio-kulturális háttér változatlanul az egyik legerősebb meghatározója a tanulók tanulmányi eredményességének. Egyes országokban azonban – ezek közé tartozik Finnország, Izland, Japán, Kanada, Korea – ez a meghatározottság kevésbé érvényesül, és a 15 éves tanulók átlagos olvasási színvonala magas, a teljesítményeik szóródása pedig viszonylag alacsony. Magyarország azok közé az országok közé tartozik, amelyekben **a teljesítménykülönbségek szorosan összefüggnek a családi háttér iskolázottságával, illetve a szülők foglalkozásával, ami arra utal, hogy az iskola nem képes kompenzálni a szocio-kulturális hátrányokat.**

Magyarország – a rendszerváltó országokhoz hasonlóan – az oktatási ráfordítások tekintetében az OECD országok alsó harmadában helyezkedik el.

Az oktatásra fordított kiadások az OECD országokban lassan növekedtek 1995 és 2000 között, és jelentősen elmaradtak a GDP növekedésétől. **Magyarország a többi rendszerváltó országhoz hasonlóan az OECD országok között az alsó harmadban helyezkedik el az egy tanulóra eső oktatási kiadásokat tekintve.**

Az OECD országokban az egy tanulóra eső oktatási ráfordítások 1999-ben az iskoláskor előtti nevelésben 1204 és 11699 USD között (HU=2458, **OECD átlag=3847**), az alapfokú oktatás elemi szakaszában 1096 és 6721 USD között (HU=2179, **OECD átlag=4148**), az alapfokú oktatás felső szakaszában 1129 és 8434 USD között (HU=2017, **OECD átlag=5210**), a

(felső) középfokú oktatásban 1583 és 11819 USD között (HU=2756, **OECD átlag=5919**), a felsőoktatásban 3912 és 19220 USD között (HU=5861, **OECD átlag=9210**) mozogtak.

Az oktatásra fordított kiadások nem emelkedtek a GDP növekedésével arányosan,...

Magyarországon az összes oktatási intézményre forított közkiadások 1995 és 1999 között 7%-kal, a magánkiadások 20%-kal növekedtek (összességében 9%-kal), ezen belül **az közoktatási intézményekre fordított kiadások összességében 2%-kal csökkentek, miközben a felsőoktatásra fordított közkiadások 17%-kal, a magánkiadások 45%-kal, a teljes ráfordítás 23%-kal nőtt.** A GDP növekedés a referencia időszakban kb. 15%-os volt, vagyis az oktatási ráfordítások nem növekedtek a GDP növekedésének arányában.